

Minä, skeptikko: Karoliina Knuuti

Onko "totuuden aikaa" koskaan edes ollut olemassa?

SYNNYIN TURUSSA 33 VUOTTA SITTEN toisena lapsena yliopistossa opiskeleville vanhemmille. Nykyään minulla on kolme sisarusta: sisko ja kaksi veljeä. Kun olin vielä vauva, perheeni muutti Raisioon, missä asuimmekin suurimman osan lapsuudestani ja nuoruudestani. Ajasta on jäänyt käteen vieroksunta lähiöihin, mistä syystä olen varmaankin ajautunut maailmalle ja suuriin kaupunkeihin. Olen asunut Espanjassa ja Chilessä ja viettänyt pitkiä aikoja Länsirannalla. Helsingissä olen asunut vuodesta 2013.

Perheessäni tehdään karkeasti tiivistäen tieteitä, taiteita ja terveydenhuoltoa. Omat vahvimmat aineeni koulussa, matematiikka ja äidinkieli, vetivät ihan vastakkaisiin suuntiin. Päätin seurata jälkimmäistä. Polkuni toimittajaksi ei kuitenkaan ollut mitenkään suoraviivainen. Olen lapsesta saakka rakastanut kirjoittamista ja lukemista, mutta kasvaessani en tuntenut yhtään journalistia tai edes yhtään humanistia. Käsitykseni toimittajista oli, että he ovat niitä, jotka ahdistelevat naapurin muusikkoa tämän yksityiselämän asioista.

Opiskelin pääaineena mediatutkimusta ja sivuaineina poliittisen historian kansainvälisten suhteiden linjaa, psykologiaa ja kestävästä kehitystä, ja valmistuin filosofian maisteriksi Turun yliopistosta.

MAAILMAN ASIOISTA KIINNOSTUNUT JOURNALISTI

NYKYÄÄN SANOISIN, että olen journalisti ennen muuta siksi, että olen ihan mahdottoman utelias. En ehkä sillä tavalla, että jaksaisin puida muiden yksityisasioita tai seurata julkisjuoruja. Enemmänkin kyse on siitä, että hurjan monet maailman asiat kiinnostavat minua. Konkreettisena esimerkkinä puolisoni on yllättänyt minut kerran viikon sisällä lukemasta artikkelia ensin muulien jalostuksesta ja sitten mustan aukon tapahtumahorisontin ominaisuuksista.

Toimittajan työ on kaltaiselleni ”keittiötutkijalle” hyvä valinta. Saan jatkuvasti perehtyä uusiin aiheisiin ja tapaan ihmisiä, jotka ovat yleensä innoissaan siitä, mistä tietävät, olivatpa he sitten poliitikkoja, tutkijoita, taiteilijoita tai vaikkapa aktivisteja.

Olen ollut onnekas, kun olen saanut tehdä pitkiä ja taustoittavia juttuja, jotka mahdollistavat perehtymisen sekä luovemman ilmaisun. Nykyään huomaan myös yhä useammin, että edes pitkä matikka ei sittenkään mennyt alallani hukkaan: ”Excel-aivoistani” on hyötyä, kun pitää penkoa taseita ja tilastoja.

Jos jutuistani pitäisi vetää jotain yhteen, olen käsitellyt eniten erilaisia vähemmistö- ja oikeudenmukaisuuskysymyksiä, ulkopoliittikkaa, terveyttä ja psykologiaa. Lehtijuttujen lisäksi olen toimittanut kaksi painosta Media Guide -nimisestä tietokirjasta, joka käsittelee median etiikkaa ja medialukutaitoa, ja kouluttanut journalistimin etiikkaa konfliktialueilla, kuten Palestiinassa.

Epäoikeudenmukaisuus on minulle valtava punainen vaate. Yritän silti parhaani olla sortumatta missiojournalismiin ja tehdä omatkin työni niin eettisesti kuin muille saarnaan.

VASTUU YHÄ ENEMMÄN MEDIAN KULUTTAJILLA

VIIME VUOSINA OLEN TOIMINUT enenevästi median tuotantotehtävissä, esimerkiksi päätoimittajana ja tuottajana, ja nyt reilun vuoden ajan toimitussihteerinä Maailman Kuvalehdessä. Nämä kaikki tehtävät tarkoittavat käytännössä sitä, että en juurikaan itse heilu ”sankaritoimittajana” kentällä, vaan istun koneeni äärellä ja yritän auttaa muita sanomaan sanottavansa paremmin. Sparrailen, parantelen ja viimeistelen siis pääasiassa muiden tekstejä. Toisaalta näissä tehtävissä pääsee vaikuttamaan siihen, mitä ylipääntänsä julkaistaan, ja siihen liittyy ihan mielenkiintoisia kysymyksiä vallasta ja vastuusta.

Yksi tällainen kysymys liittyy median vastuuseen tutkitun tiedon ja kokemuspuheen sekä mielipiteiden erottamisessa.

Me journalistit rakastamme tarinoita, vastakkainasettelua, yllätyksiä ja hurjia kohtaloita. Vaikka pyrimme tasapuolisuuteen, nämä piirteet ovat toisinaan ristiriidassa sen kanssa, miten asioista kerrottaisiin mahdollisimman totuudenmukaisesti. Suomessa on kuitenkin yleisesti ottaen hyvä lehdistö – alan eettisiin periaatteisiin sitoudutaan, virheet korjataan ja oikaisut julkaistaan.

Ihan oma lukunsa ovat kuitenkin blogit ja some-sisällöt, sillä niitä ei lähtökohtaisesti valvo kukaan. Käytännössä kuka vaan voi perustaa sanomalehden näköisen blogin ja alkaa julkaista siellä mitä sattuu.

Someajalla median yleisöt myös siiloutuvat yhä erillisemmiksi porukoiksi, jotka eivät välttämättä jaa keskenään edes luottamusta kaikkein tunnetuimpiin tosiasioiden tai luonnonlakeihin. Tähän viitaten usein puhutaan totuudenjälkeisestä ajasta – itse en tosin ole varma, onko ”totuuden aikaa” koskaan ollut olemassakaan.

Siksi vastuuta on nykyään aivan valtavasti kaikilla kansalaisilla, median kuluttajilla. Se on tavallaan aika rankkaa. Pitäisi pysähtyä koko ajan epäilemään kaikkea, mitä jopa omat ystävät ja tuttavat jakavat netissä. Ei ole ihme, että aina välillä itse kukin meistä menee valetiedon lankaan.

VASTALÄÄKETTÄ PERUSTAMASSA

EDELLÄ MAINITUT ILMIÖT vaikuttavat valtavan moneen asiaan ja aiheeseen laidasta laitaan, aina trumpismista terveysjournalismiin.

Olen kiinnostunut terveyteen liittyvistä ”valeutisista” suurimmaksi osaksi samoista syistä kuin olen kiinnostunut muistakin juttujeni aiheista. Näen pelottavia väärinkäytösten mahdollisuuksia siinä, että sairaita ihmisiä johdetaan harhaan tai heitä rahastetaan hoidoilla, jotka eivät toimi tai ovat haitallisia.

Nyt kolmatta vuotta terveysjournalismi on ollut minulle osa-aikainen sivutyö. Kevästä 2018 alkaen olen mukana Kansanvalistusseuran koordinoimassa moniammatillisessa tiimissä, joka ideoi ja perusti Vastalääkesivuston ja polkaisi toiminnan käyntiin. Haimme ja

saimme rahoitusta opetus- ja kulttuuriministeriöltä ja sen turvin kehitimme sivuston ja koulutimme kasan lääketieteen opiskelijoita kirjoittamaan sille terveystieteiläisiä koskevia tiedejuttuja.

Vuodesta 2018 vuoden 2019 loppuun toimin Vastalääke-sivuston palkallisena toimitussihteerinä ja vuoden 2020 alusta asti olen tehnyt vapaaehtoistyötä sivuston toimituskunnassa. Roolini on vastata osaltani siitä, että sivuston tiedejuttujen journalistinen laatu säilyy: eli että jutut ovat luotettavia, helppolukuisia ja kiinnostavia myös lääketieteen alan ulkopuolisille.

Sivusto palkittiin vuosi sitten Suurella Journalistipalkinnolla kategoriassa Vuoden journalistinen teko, mikä oli valtava kunnianosoitus toiminnallemme.

KUINKA PITKÄ ON ÄÄRETTÖMYYS?

VALETIEDON UHAT JA TERVEYSJOURNALISMIN tila ovat vieläpä olleet jo vuosia ennen Vastalääke-toiminnan syntymäaikaa perheemme tapaamisissa, joulupöydissä ja lomamatkoilla. Tämä johtuu ennen muuta siitä, että näissä teemoissa yhdistyvät omat ja isäni Juhani Knuutin ammatilliset kiinnostuksen kohteet.

Olemme tehneet monenlaista yhteistyötä tieteen ja journalismin parissa. Välillä tuntuu, ettemme ole vuosiin puhuneet mistään muusta edes puhelimessa!

En tietääkseni ole hyötynyt nimestäni, mutta en voi sanoa, että olisin kärsinytkään. Toimittajana sitä tottuu toki tiettyyn määrään palautetta.

Sukulaisuussuhdettamme on arvailtu työtäni arvostelevien ihmisten keskusteluissa. Minuakin on syytetty lääketieteellisuuden käsikassaraksi. Mahtakohan vähemmistöni näistä somekommentaattoreista tietää, että paljon suurempi osa jutuistani käsittelee vaikkapa ihmis-oikeuksia kuin terveystietoa?

Kun olin noin 7-vuotias, koulussani sattui vakava onnettomuus, jossa kuoli tapaturmaisesti eräs ylemmän luokan oppilas.

Tapahtuma käynnisti mielessäni valtavien rumbien lohduttomia kysymyksiä. Missä tyttö on nyt? Miltä tuntui kuolla sillä tavoin? Kun elämän jälkeen alkaa äärettömyys, kuinka pitkä se on? Olemmeko koko sen ajan vain yksin pimeässä avaruudessa?

Asia ei jättänyt minua rauhaan, joten tivasin vastauksia vanhemmilleni. Ateisteina he pystyivät tähän: ”Jotkut uskovat, että kuoleman jälkeen menemme taivaaseen.”

Päätin silloin olla yksi näistä, jotka uskovat. Seurasin ”lapsenuskon kausi”, jonka aikana myös joskus rukouksien pelastusta ”pakanallisille” vanhemmilleni. En halunnut päätyä taivaaseen yksin ja ajatus miljoonista vuosista tyhjyydessä tuntui kerta kaikkiaan liian pelottavalta.

Lapsenusko sulsi pois teini-ikäni mennessä. Uskonnot kuitenkin kiehtovat minua yhä, ja mielestäni niiden ymmärtäminen kuuluu yleissivistykseen. Olen hakeutunut töihin esimerkiksi Lähi-itään ja seurannut mielenkiinnolla sitä, millaista hyvää ja huonoa uskontojen nimissä saadaan aikaan. Toisinaan olen kateellinen ihmisille, jotka elävät uskossa, mutta sellainen ei kai kuulu minun DNA:hani.

MITEN TIETEELLINEN MAAILMANKATSOMUS VOISI OLLA FANAATTINEN?

USKALLAN KUTSUA ITSEÄNI SKEPTIKOKSI, vaikka sanalla on ehkä hiukan huono maine. Minulle se merkitsee kuitenkin ennen muuta tervettä epäilyä ja kriittistä asennetta. Jokaisen toimittajan ja tieteen tekijän on oltava skeptinen jo ihan alavalintansaakin puolesta. Mieluiten näkisinkin, että sama koskisi ihan kaikkia.

Kun olen puolustanut tiedettä, minuakin on kutsuttu yksisilmäiseksi tai fanaattiseksi, joskus jopa tiedeuskovaiseksi. Tämä hämmentää minua, sillä eihän tiede ole mikään uskonto.

Tiede on metodi. Se kehottaa meitä epäilemään kaikkea, ehkä ennen kaikkea itseämme, ja tarkistamaan aina uudelleen kaikkea sellaista, minkä luullaan jo olevan selvää. Koko tieteellisen maailmankatsomuksen perusta on se, että mielipiteitään on sitouduttava muuttamaan sitä mukaa, kun uutta parempaa tietoa tulee tarjolle. Tiede mätää vasten kasvojamme koko ajan uusia muistutuksia siitä, kuinka vähän sivistyneimmät ja perehtyneimmätkin meistä lopulta tietävät.

Miten tällainen maailmankatsomus voisi olla fanaattinen? Ajatus lahkosta, joka seuraa systemoituja katsauksia ja päivittää oppejaan niiden mukaan on hulvaton.

MITÄ TIETEENTEKIJÄT TEKEVÄT VÄÄRIN?

TÄRKEINTÄ ERILAISEN maailmankatsomuksen omaavien ihmisten kohtaamisessa on muistaa ihan samat asiat kuin missä tahansa muussakin dialogissa.

Olisi hyvä säilyttää utelias asenne niitä syitä kohtaan, jotka ovat saaneet toisen uskomaan ihan muuhun, kuin jonka itse ajattelee tietävänsä todeksi. Pitäisi pitäytyä syyllistämistä ja nolaamista, vaikka toisen uskomukset kuulostaisivat ihan tonttujutuilta. Ylimielinen naureskelu johtaa vain yhä syvempään poteroitumiseen.

Nämä lähtökohdat koskevat uskontojen lisäksi myös kaikenlaisia arkisempia uskomusjärjestelmiä ja ideologioita. Kaikki uskonnot ja uskomusjärjestelmät tulee hyväksyä, mutta kaikkia niiden nimissä tehtyjä tekoja ei tietenkään kuulu.

Vastalääke-toiminnan aikana olen pohtinut paljon myös sitä, miksi nimenomaan vaihtoehdot lääketieteelle totuudelle ovat niin kovaa huutoa juuri nyt. Näiden syiden jäljille pääsemiseksi pitää rohkeasti uskaltaa kysyä, mitä tieteen tekijät tekevät väärin ja mitä vaikkapa lääkärit voisivat tehdä paremmin.

Parantamisen varaa olisi ainakin ihmisten kohtaamisessa. Tiedän omakohtaisesti, että lääkärit voivat joskus vaikuttaa ylimielisiltä ja alentuville, heilläkin on joskus huonoja päiviä, ja aina kemiat eivät kohtaa. Erilaiset tieteen ulkopuoliset hoitomuodot taas saattavat tarjota paljonkin kiireettömyyttä ja läsnäoloa. Tästä ei silti kannataisi kenenkään tehdä päätelmää, että kokonainen tieteenala kannattaisi hylätä.

Uskon kuitenkin, että hyötyisimme kovasti siitä, jos lääkäreille opetettaisiin ihmisten kohtaamista ja vuorovaikutustaitoja osana opintoja. Vastalääke-koulutuksissa näin tehdäänkin.